חסידות · ספרי ראשית

דרכי ישרים

רבי מנחם מנדל מפרמישלן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דרכי ישרים

רבי מנחם מנדל מפרמישלן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דרכי-ישרים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

שער 4
כוונת הרחיצה מהאר"י ז"ל 4
הנהגות ישרות 5
פירוש א 5
פירוש ב 5
פירוש ג 5
פירוש ד 6
פירוש ה 6
פירוש ו 6
פירוש ז 7
פירוש ח 8
פירוש ט 8
פירוש י 9
פירוש יא 9
פירוש יב 9
פירוש יג 9
פירוש יד 9
פירוש טו 10
פירוש טז 10
פירוש יז 11
פירוש יח 11
פירוש יט 12
פירוש כ 12
פירוש כא 12
פירוש כב 12
פירוש כג 13
פירוש כד 13
פירוש כה 13
פירוש כו 13
פירוש כז 13
פירוש כח 14
פירוש כט 14
פירוש ל 14
פירוש לא 15
פירוש לב 15
פירוש לג 15
פירוש לד 15
פירוש לה 15
פירוש לו 16
פירוש לז 16
פירוש לח 16
פירוש לט 17
פירוש מ 17
פירוש מא 17
פירוש מב 17
פירוש מג 17
פירוש מד 17
פירוש מה 17
פירוש מו 17
פירוש מז 18
צוואת הרב הצדיק מתלמידי הריב"ש ... 18
דרושים מהרב המגיד 25

שער

ספר

דרכי ישרים

והוא הנהגות ישרות מהרב הצדיק **רבי מענדיל מפערמישליאן**. אלו דברים הנחמדים והנעימים. מפז ומפנינים יקרים אשר איזן ותיקן ועשה אזנים לתורה. מלוקט מפי קדושים עמודי העולם ה"ה בוצינא קדישא חסידא ופרישא מוהר"ר **ישראל בעש"ט** זצלה"ה. ומהרב המגיד בוצינא קדישא מ' **דוב בער** מ"מ דק"ק מעזירטש וגם הוסיף נופך מדיליה שנמצא ת"י הרבני המופלא ומופלג בתורה וביראה חסיד ועניו מוהר"ר **אברהם אבלי מטשודנאב** שהי' מקודם מ"צ ומ"ט בק"ק **ווידקאב** ובהגהה נכונה וישרה שמבאר כל סתום באר היטב. וקראנו הספר הזה בשם **"דרכי ישרים"**. כי הוא מורה לבני אדם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשה אותו האדם וחי בהם:

כוונת הרחיצה מהאר"י ז"ל

מי שאין לו מקוה או אנוס ואינו יכול לטבול במקוה. ירחץ ידיו ויאמר זה קודם הרחיצה. כ"כ האריז"ל.

לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ד' וירא"מ ד' או"א שתהא רחיצת ידי אלה נחשבת לי כאילו טבלתי במקוה כשר של מ' סאה ואהי' זוכה למשוך מים מן הלובן העליון החתום ביוד רבתי של "ועתה יגדל נא כח ד'" וחוץ עזה ועזאל בני' של איגרות ולילית:

יהי רצון מלפניך ד' שמכח סגולת זאת הרחיצה יתהפך מדת הדין וגבורה העולים רי"ו כמספר נקיון. למדת הרחמים עלי שעולה רח"ץ וע"ה ארח"ץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך:

יהי רמל"פ ד' או"א שבכח סגולת רחיצה זו יהיו נמתקין הדינין ברחמים הרמוזים בפסוק ויקרא אלקים ליבשה ארץ (שמלת ויקרא עה"כ הוא גימ' אלקים דיודין עם י' אותיות מילואו. וה' אותיות שהם במלת אלהי"ם היא אלהים פשוט. ומלת היבשה ע"ה היא ג' אלהי' דיודין בו האותיות שורשו וי"ג אותיות למילואו. ומלת ארץ הוא אלקים דאלפין ויאור שם אהי' עלי במילוי הי' הוא חשבון מקוה) ויעלה לפניך כאילו טבלתי במקוה טהורה של מעלה:

הנהגות ישרות

פירוש א

איתא בספרא (פ' שמיני). אותו היצה"ר העבירו מלבבכם כשם שהוא יחידי בעולם כך תהי' עבודתכם מיוחדת לפניו. וכל זה יהי' בידך שיהי' לאדם תמיד רק מחשבה אחת בעבודת הבורא כמו שאמר הכתוב אשר עשה אלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. *שמכח רבות מחשבות האדם מתבלבל בעבודתו.

*נודע מהזוהר וי לבני נשא דלא ידעין ולא שמעין ולא מסתכלין ביקרא דמאריהון. וז"ס ידיעה שמיעה ראי' ר"ת ישר וא"א להיות להם בחי' אלו מכח שהמה בקשו חשבונות רבים:

פירוש ב

ויחשוב בכל עת שכל דבר שיש בעולם הכל מלא מהבורא יתברך (כמ"ש הכתוב את השמים ואת הארץ אני מלא). וכל הדברים הנעשים מכח מחשבות בני אדם בתחבולותיהם צריך לידע שהם הכל מן הבורא ית' ואפילו דבר קל שבקלים שנעשים בעולם הם כולם מהשגחתו יתברך. וכשנודע סוד זה לאדם צריך להבין שלא יהי' חילוק אצל אדם בדבר שהוא רוצה לעשות בין שנעש' דבר זה כרצונו ובין שלא נעשה כרצונו כיון שהכל הוא מהבורא ית' והוא יודע שכן טוב לו שלא יהא נגמר ונעשה כרצונו. ומכח זה לא יקפיד אדם לעולם לצער על איזה דבר שחישב לעשות ולא עלה בידו מכח לפועל. לפי שהוא יאמין שרצון הבורא הוא להיפך. ובוודאי אם הי' ישר לפני הבורא הי' לי לסעד לגמור ועכשיו שאין בידי כח לגמור בוודאי לא עלה דבר זה לרצון לפני הבורא ית' ומכח זה עשה לי טובה עוד מכח זה שלא עושה דבר זה.

פירוש ג

ויחשוב שהכל בין עולם הגלגלים ועולם המלאכים ועולם הכסא הכל כאין נגדו ית' שכלם הם בתוך חלל הצמצום שצמצם עצמו יתב' והכל נעשה בדבר אחד. *וא"כ למה לי למשוך אחר תאוות העוה"ז שהם כולם אינם רק דיבור אחד ממנו ויותר טוב לדבק עצמו למעלה בעולמות עליונים בהבורא ית' שהוא העיקר ולא לדבק עצמו בטפל. וזהו כוונת הזוהר. זכאין אינון צדיקיא דידעין לשוואה רעותהון לעילא לגבי מלכא עילאה ולאו לגבי עלמא דא ובכסופא בטילא דילי' שסוף כל העולמות ליחרב. (ונ"ל שע"ז התפלל דוד המלך ע"ה אחת שאלתי כו' שבתי בבית ד' כל ימי חיי בעולמות עליונים מובן) ויחשב תמיד וידבק עצמו בבורא ית' באהבה גמורה שיהי' אוהב אותו באהבה זו שיהי' יותר מכל אהבת דבר שבעולם וכל דבר טוב שיש בעולם הכל משורשו ית'.

*כמו שאמר הכתו' בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. הרי כל הברואים מעט מזער ול"ל לדבוק בשורש קטן. יותר טוב לדבוק בעץ החיים שהוא הבורא ולעזוב כל דברי העול' הזה שהם נחשבים כעלה הנושר מן האילן. למשל לאדם שנופל מאילן גבוה ויש כח בידו לאחוז באילן ויהי' ניצול מנפיל' והוא הולך ואוחז בענף או בעלה ונפסק הענף או העלה ונפל עמו למטה לארץ בוודאי הוא כסיל:

פירוש ד

ויחשוב בשעה שעושה איזה דבר שרוצה לעשות נחת רוח לבורא ולא לתועלת עצמו ח"ו להנאתו. [רק שיהי' עוז לאלקים]. ותמיד יהי' מחשבתו דבוקה בעולם העליון בו ית' וזש"ה ברמז ומן המקדש לא יצא וכשרוצה לדבר מעניני עוה"ז יהי' במחשבתו שהולך מעולם העליון למטה כאדם שהולך מביתו לחוץ ודעתו לחזור תיכף ומיד כן יחשוב תמיד בעולם העליון ששם ביתו העקרי בבורא ית' אף בעת שהוא מדבר בענין עוה"ז ויחזור תיכף מחשבתו לדיבוק הראשון בבורא יתברך וז"ש דוד לשלמה בנו לאמר הנה אנכי הולך בדרך כל הארץ פי' כמו אדם שהולך ודעתו וחשקו בכל המהירות לחזור לביתו (וז"ש חשבתי דרכי שהוא עולם הזה ותיכף ואשובה רגלי אל עדותיך ששם הוא עיקר דירתי).

פירוש ה

ועוד ידוע שכל הארץ רומז לקוב"ה ושכינתי' וכמו שבשפעו יתברך כתיב והחיות רצוא ושוב כן יהי' בדרך זה לעיין בענין עוה"ז וישוב תיכף למקומו וזהו מדריגה גדולה מאד. (ונ"ל זס"ה וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו. פירוש כשהקב"ה רוצה להיות מורה דרך לאדם תחתון אזי הוא מגלה א"ע לאדם ומסתלק מיד ומי שהוא חכם הוא הולך תיכף במסלה העולה. ר"ל בדרך זה וברושם זה שהקב"ה הלך. ואז הוא יודע ומרגיל תמיד לעלות בזמן שירצה אפילו בשעה שאין הקב"ה מדבר עמו ומי שהוא כסיל אפילו שלפעמים מתרחש לי' ניסא שהקב"ה מגלה א"ע לו והולך מאתו והוא נשאר בעוה"ז. ואח"כ כשיבא לו איזה זמן שרוצה לעלות במחשבתו אל הבורא הוא תועה בדרך ודרכי ציון אבילות מבלי באי מועד. וכל זה מחמת כסילות שלו: וז"ש ואברהם שהוא הצדיק שב תיכף למקומו ר"ל למקום הבורא. שאתמר ממקומו הוא יפן. ומכח זה נגלה לפניו תמיד הדרך זה לעלות לשמים בסולם זה שמוצב ארצה וק"ל). וצריך לזכות הנשמה תחלה כדי שיהא תמיד דבוק בעולם העליון בו יתברך.

פירוש ו

וכשלומד צריך לנוח מעט בכל עת ובכל שעה כדי לדבק עצמו בו יתברך אע"פ שבעת הלימוד א"א לדבק עצמו בבורא יתברך אך שהתורה מצחצחת נשמתו והוא עץ חיים

למחזיקים בה. ואם לא ילמד יבוטל דביקותו. ויחשוב כמו בעת השינה איננו יכול להיות דבוק וכן כשנופלים המוחין שלו ולא יהי' שעת הלימוד גרוע מהם. ואע"פ שיבוטל הדביקות בשעת הלימוד לית לן בה רק מכל מקום צריך לישב עצמו בכל שעה ובכל רגע בדביקות הבורא יתברך כמו שכתבתי לעיל:

פירוש ז

ועוד כלל אחד שלא להרבות בלימוד מאד כי בדורות הראשונים שהי' שכלם חזק ולימודם בקדושה עליונה וגדולה לא היו צריכים לטרוח עצמם על היראה שהיראה היתה תמיד נגד פניהם היו יכולים ללמוד הרבה. *אבל אנו ששכלינו מעט אם נבטל מחשבותינו מן הדביקות השם יתברך ונלמוד הרבה. ח"ו נשכח יראת השם מאתנו והיראה היא עקריות יראת השם היא אוצרו כמו שכתב בראשית חכמה, לכן צריך למעט בלימוד ולחשוב תמיד בגדולות הבורא יתברך כדי לאהוב אותו וליראה מלפניו ולא יחשוב במחשבתו מחשבות רבות רק מחשבה א' כמ"ש לעיל:

*וזה שאמר הכתוב מה ה' שואל מעמך כי אם ליראֹ' וגו' אין לגבי משה מלתא זוטרתא שהי' לו מוחין גדולי' משא"כ אנו צריכין לטרוח על היראה והבן:

הגה"ה נראה לפרש סוד זה טוב מעט בכוונה דהיינו ללמוד מעט ואך שיהי' תמיד קשור ודבוק במדת יראה שהוא נוקבא כוונה שכל כוונת המאציל יתברך הי' בבריאתו בשביל מדה זו שהוא מלכות מהרבה בלא כוונה דהיינו שילמוד הרבה ולהיות נושר ונפסק מיראה שהוא עיקר וק"ל. וז"ס לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם. פי' כשאתם רוצים שלימוד שלכם יהי' ביראת ה' בדביקות נצור לשונך מרע. פי' שצריך לשמור ברית הלשון ולמעט בדבור כמה דאפשר מכל הדיבורים ולאו דוקא שלא לדבר רע אלא אפי' מדברים הגורמים שתבא לרע כנודע מ"תומר דבורה" האיך ירגיל האדם א"ע במדת היסוד צריך אדם להזהר מאוד מהדיבור המביא לידי הרהור כדי שלא יבא לידי קרי אין צריך לומר שלא ידבר נבלה אלא אפילו דיבור טהור המביא לידי הרהור ראוי לשמור ממנו. והכי דייק לישנא דקרא אל תתן את פיך לחטוא את בשרך הזהיר שלא יתן פיו בדיבור שמביא להחטיא בשר קודש אות ברית. וכתיב למה יקצוף אלקים על קולך וגו' ואם הוא נבלות הפה מאי להחטיא הרי הוא בעצמו חטא אלא אפילו שהדיבור לא הי' חטא אלא דיבור טהור אך אם מביא לידי הרהור צריד ליזהר ממנו ולזה אמר לחטוא את בשרד למה יקצוף. ירצה אחר שמחטיא יקצוף על אותו הקול אפילו שהי' מותר כי מכח וע"י פעולה רעה הנמשכת ממנו יחזור הקול והדיבור רע ע"ש. ונחזור לענייננו דוד כד אמר נצור לשונך מרע דהל"ל מלדבר רע. אך הכוונה באמת שהדבור יהי' טוב אך אם ח"ו יבא ממנו לעתיד היזק שהוא רע וז"ש מרע פי' בשביל רע כדי שלא יבא ח"ו דיבור רע צריך אתה לשמור ולנצור לשונך מטוב ואין לך רע גדול מזה אם אין לאדם יראה שהוא אוצרו כל שיראת חטאו קודמת וכו' הרי מכאן יש לימוד שאפילו אם אדם ירצה ללמוד תורה אך שמכח לימוד דהיינו מכח שמרבה ללמוד נתבטל ממנו ח"ו

הדבקות והיראה צריך אדם לשמור א"ע ויותר טוב לנצור לשונו בשביל יראת השם והבן. (וז"ס סור מרע בשעת עשיית הטוב מובן) **עד כאן הגה**"ה:

פירוש ח

עוד כלל שאל ירבה בדקדוקים יתרות בכל דבר שעושה שזהו כוונת היצר לעשות לאדם מוראות שמא אינו יוצא בדבר זה כדי להביא אותו אל העצבות והעצבות הוא מניע' גדולה לעבודת הבורא כידוע ואפילו אם ח"ו נכשל בעבירה לא ירבה בעצבות ויבטל מעבודתו רק שיעצב על העבירה ויחזור לשמוח בהבורא ית' כיון שהוא מתחרט בחרטה גמורה ודעתו שלא לחזור לכסלה בשום פעם:

פירוש ט

*ואפילו יודע בודאי שאינו יוצא בדבר א' מחמת מניעות הרבה לא יהי' עצוב ויחשוב שהבורא יתבר' בוחן לבות וכליות שהוא יודע שרצונו לעשות מן המובחר רק שאין אני יכול ויחזיק עצמו לשמוח בבורא יתברך וכמו שאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך שפעמים יש מצוה שיש בה קצת נדנוד עבירה אל ישגיח על היצר הרע שרוצה לבטלו מאותה מצוה רק יאמר ליצר הרע הלא אין כוונתי באותה מצוה להכעיס הבורא יתברך ח"ו וגם לא לכבודי אני עושה מצוה זו ואם הייתי יודע שהבורא יתברך אינו רוצה שאעש' דבר זה לא הייתי עושה מצוה. אך אני עושה מצוה זו כדי שיהיה נחת רוח ליוצרי במצוה זו ובזה יסולק היצר הרע בעזרת השי"ת:

*נ"ל ז"ס בתחבולות תעשה לך מלחמה כדגרסינן בויקרא רבה בתחבולות תעש' לך מלחמה אם עשית חבילות חבילו' של עבירות עשה כנגדם חבילות חבילו' של מצות. עינים רמות והיו לטוטפות בין עיניך לשון שקר ולמדתם אותם את בניכם. ידים שופכות דם נקי וקשרתם אותם לאות על ידכם לב חורש מחשבות און והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. רגלי' ממהרות לרוץ לרעה. הוי רץ למילה שבין הרגלים. יפיח כזבים עד שקר. אתם עדי נאם ה' משלח מדנים בין אחים אמור לחכמ' אחותי את ומודע לבינה. וגרסינן במד' לעולם ישתדל אדם לעשות מצוה באותו אבר שחטא בו כיצד אם חטא בלשונו ירבה בתורה ובתפלה בלשונו. היו ידיו מלוכלכו' בעבירות ינקה אותם במצוות כדי שיהי' לו פתחון פה לפני המקום ב"ה ויאמר אם עשיתי עבירות הרב' עשיתי מצות כנגדם. עיין בר"ח פרק המצות:

אבל מכל מקום צריך להבחין בשכלו אם יעשה המצוה אם לא וכל מה שכתבתי הם כללים גדולים ונחמדים מפז רב כל דבר ודבר הוא כלל גדול:

פירוש י

איתא הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם. הכוונה היא שהיו רוצים לעשות לעצמם סיגופים כדי שיבואו למדריגת רבי שמעון בן יוחאי ולכך לא עלתה בידם. ולא יכוין בעבודתו רק לעשות נחת רוח להבורא יתברך לבד ולא בשביל זה שיבא לאיזה מדריגה ולמעלה הרמה. כשהוא רואה שעבודתו גדולה משל חבירו לא יתגאה כדאיתא באותיות דר"ע ואל יאמר בלבו אני גדול מחבירו:

פירוש יא

ועוד כלל גדול כשיחרפו אותו בני אדם על עבודתו בתפלה או על שאר דברים טובים לא יענה להם כלל אפי' בדברים טובים כדי שלא יבא לידי מחלוקת ולידי גבהות לבו שמכח זה נשכח ממנו הבורא ית'. ואמרו רבותינו ז"ל שתיקתו של אדם מביאתו לידי ענוה. וגם לא יסתכל בפני ב"א אפילו כשמדבר עמהם אם מחשבותיהם אינם תמיד בבורא יתברך דבוקה. כי יהיה לו פגם בנפשו מחמת ההסתכלות. ובבני אדם כשרים שמחשבותיהם דבוקה בבורא ית' יסתכל דווקא שמכח זה יקנה קדושה נוספת בנפשו:

פירוש יב

איתא בתנא דבי אליהו הוכח תוכיח את עמיתך פי' חברך בתורה ובמצות אבל אותם ב"א שאינם הולכים תמיד בדרך התורה והמצות אינו מחויב להוכיחם. וכתיב אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך.

פירוש יג

כתיב שלח אורך וגו' המה ינחוני. ויכוין בכל עת שהשכינה שהיא מלא כה"א כבודו הוא מולכת מחשבתו מתתא לעיל':

*בכח גדול יבקעו הרקיעים במחשבתו כאלו הם פתוחות לפניו ויכנס בעול' היצירה ואחר כך לבריאה ואח"כ באצילות ויהי' יורד במחשבתו למטה ואח"כ יעלה למעלה ויהי' עולה ויורד במחשבתו כמה פעמים כי הירידה' היא לצורך עלי' כי מכח הירידה שירד ואחר כך כשיעלה יעלה במקום גבוה מאוד והמשל כמו שאדם שרוצה לזרוק אבן מה שמוריד ידו למטה עם האבן יעלה האבן בזריקתו למקום גבוה מאוד.

*נראה לפרש ז"ס מי יעלה לנו השמימה פי' מי שהיא השכינ' יעלה לנו תמיד השמימ' מכח שם הוי"ה שרמז בס"ת ומכח מצות מילה שרמז בר"ת:

פירוש יד

וכשעולה במחשבתו בעולם העשיה או ביצירה יכוין שמדבר שם באותו העולם דיבורו יוצא מפיו באותו העולם ויכוין שיש בזה העולם השם הוי"ה כנגדו בעשר ספירות שהם

אין סוף לגדולתיהם. וכל מה שילך למעלה יכוין שהוא עולה ומתקרב אל השם במקום גבוה כמו דאיתא בזוהר אינו דומה רגלוי דמלכא לרישא דמלכא וגם כל היום אפילו שלא בשעת תפל' יעל' עצמו במחשבתו לתפלה תמיד:

*וצריך כח גדול לזה שיוכל לדבק במחשבתו למעלה ויחזק עצמו בכל כחו. ומתחלה אע"פ שיוכל לעלות למקום גבוה מאד לא יעלה יותר רק לעולם העשי' לתקן שם ואח"כ לעולם היצירה ואח"כ לבריאה ואח"כ לאצילות.

*ואל תתמה איך אפשר זה שיהי' אדם יוכל לחשוב בעולמות העליונים. שזה נודע שיש כח באדם לישב בעיר זו ולחשוב שהוא הולך בעי' אחרת ורואה שם במחשבתו הבתים ובנ"א ונראה כמו שהי' מדבר עמהם והבן. כן הדבר הזה אע"פ שאד' יושב בחד' בעוה"ז יש כח בנשמתו ובמחשבתו לקשור את עצמו לדבר בעולמו' עליונים ובפרט ששרשו ועקרו בא משם והוא בעולם הזה כמו גר:

פירוש טו

וזהו יהי' בידך לכלל גדול בכל דרכיך דעהו הוא ל' חיבור ה' באות ו' בכל ואפילו בדברים גשמיים שעושה. ועוד כלל גדול שתהי' עבודתו צורך גבוה לבד ולא בשביל עצמו אפילו מעט מן המעט לא תהי' כונתו לצורך עצמו רק כלו לה':

פירוש טז

כוונת התענית:

יכווין בתעניתו אוי לי בשביל תאוותי וכבודי הסרוח הכעסתי את המלך העליון וכו' לכך אני רוצה לענות את עצמי להכניע תאוותי וכבודי. ויגרום למעלה שיכניע עבד תחת רבו ושפחה תחת גבירתה ולקיים מצות תשובה. הריני רוצה לענות עצמי כדי שיהי' יחוד קוב"ה ושכינתי' ע"י. לכך אני רוצה לענות עצמי וכדי שאוכל לעבוד הש"י באמת ובלב שלם ביראה באהבה כדי להקריב עצמי לקרבן לפניו. אוי לי מה אני ומה אני רוצה להקריב לפניו תרבי ודמי וגופי ואשי ורוחי דפומי ולבי ורעותי לפני הבורא כל העולמות בדבריו והכל כאין נגדו וכ"ש אני וכו' אוי לי לבקש רחמים להשפיע לי מחסדיו וכו' ובחסדיו הגדולים יוסף לי כח להקריב הרבה קרבנות לפניו ויפה לי לשמוח עצמי מאד שזכיתי שנעשה בגופי ונפשי כמה נחת רוח וכו' ועוד יפה לשמוח עצמי שנתן לנו דבר שנוכל להכניע יצרנו מעלינו. אני רוצה לענות עצמי בשביל שצערתי להקב"ה ושכינתי' כדי להקיל צערם. בכן אני רוצה לענות עצמי אוי לי מה נחשב עינוי זה נגד מה שצערתי אותם זה כמה שנים אין לי לבקש רק מחסדיו הגדולים שישגיח על עינוי להקל הצער משכינה ויסורו הקליפות מעלי על ידי עינוי. ואגרום למעלה שיסורו כל הקליפות מהשכינה ותתטהר עם בעלה ביחוד גמור בחסדיו וברחמיו יהי' יחודו מעילא

לתתא ע"י עינוי ממוחי ללבי ומלבי לכבד. ויריק גם עלי. ואני בוטח בו שהוא מכלכל העולמות בדבריו יש מאין והכל כאין נגדו והוא משגיח עליהם לתת להם שפעם וחיותם לחתוך כ"ש שיוכל להוסיף לי כח וישגיח בחסדיו גם עלי ויצילני שלא יבטל אותי היצר בשום דבר בעינוי. שאם הוא לא יעזור לי יבטל אותי היצר בכל הדברים שיאמר לי שאני חלוש ונתייבש מוחי בכמה פתויי' מעתה אין לי לבקש רק מחסדיו הגדולים שהוא נתן בלבי לענות עצמי ועזרני כמה פעמים. בחסדיו יעזור היום ויצלני מכל המבטלי' אותי. גם מצידי אין נחשב עינוי שהכל הוא מאתו ית' אבל מצידי לא הייתי יכול לענות עצמי כלל. ואני מוסר עצמי להבורא כל העולמות בדבריו אפי' לסבול כל הענויים וכל הבזיונים לשם יחוד. והריני רוצה לקיים והייתם קדושים בחסדיו יוסיף לי כח שלא אחלה לעבודתו ויצילני שלא יהי' לי שום פני' ויתוסף כח להשכינה ע"י עינוי. ויתוסף גם לי כח כדי שאוכל לעבוד אותו באמת ויעזרני שלא ידעו בני אדם ממעשי. ואין אני מתירא מחולש' מחמת התעניו' כי בלא זה כמה בני אדם חולים ועוד שהשכינ' סועד את החולה שנ' ה' יסעדנו על ערש דוי. וג"כ הנה אני הולך בדרך כל הארץ ואין אני משנה. וחכמים אומרי' וכו' מי שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וכיון שאין אני משנה אני יכול לבטוח בו בטח בה' ועשה טוב שעל המצות רשאי אני לבטוח וקוי ה' יחליפו כח. מת בתוך תשובה סימן יפה לו. ואפשר שבלא זה אהי' צריך להתגלגל על עוונתי ושלא עבדתי בירא' ובאהב'. אל תדאג צער מחר:

פירוש יז

עיקר התשובה שישוב מדרכיו הרעי'. וגם לא יתגא' שאם מתגא' בתעניתו לכלב' אתמסר שאפי' יחיד שעשה תשוב' מוחלין לכל העולם שמכריע א"ע וכל העולם לכף זכות. וכיון שכן אם ישמח ביסורי התענית מאד וימסור נפשו על קדושת השם שבוודאי יפעל דבר גדול.

פירוש יח

וכך יהי' מנהגו בימי תענית, ישן תחלה בג' לילות הראשונים כדי שיתחזקו המוחין שלו אבל לא הרבה מאוד, צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה שהיצר מכביד על האדם ואמר לו שזהו זמן גדול מאד שיענה עצמו והצדיק אומר וכו'. וירוץ בזריזות ישב פעם במקום זה ופעם במקום אחד וילך מעט ואח"כ ישכב מעט כדי להקל צערו וילמוד במחשב' לבדה בלי דיבור כדי להקל מעליו צער לפעמים בא יבשות בפיו ומר מאוד וירא' לו היצר שכאב לו הראש ולא יוכל לסבול וכשיבטח בחסד הבורא יתברך יתחזק כחו ולא יכאב לו כלל.

פירוש יט
עוד צריך לחשוב כמה ב"א הם חלושים בראשם ובגופם ואעפ"כ הש"י נותן להם כח לענות עצמם.

פירוש כ
ודע שלפעמים באמצע השבוע מתגבר עליו היצה"ר ומראה לו כבידות גדול בתעניתו ואומר לו שלא יוכל לסבול וצריך האדם להבין בשכלו שהיצר מקנא בו כדי שלא יבא למדריג' ובשביל זה הוא מרקד ומקטרג בו מאד. וכשיהי' אדם חכם בדעת ויתגבר על יצרו באותו שעה יגרום באותה שעה דבר גדול למעל' כדאיתא בזוהר דא יקרא דקב"ה יתיר כד האי יצה"ר סטרא אחרא אתכפייא בשביל פולחנא. וג"כ מחמת שיש ליצר חשק גדול לבטלו מתעניתו והוא מתגבר עליו הוא מכניע הס"א. ולפעמים נותנים רשות לשטן לעשות לו צער גדול כנ"ל כדי לנסות אותו אם יעמוד ויתגבר על יצרו וכשהוא חכם יבקש בבכי' ובתחנונים שיוסיף לו השם ית' כח להגביר על יצרו. ואחר כך כשיגמור תעניתו לא ירגיש כלל באותו התענית אותו הצער הגדול שהרגיש באותו שעה לפי שנתנ' רשות להיצר להתגבר עליו ויבקש רחמים מהבורא יתברך שיתן לו כח בעינים שלו שלא יתקלקלו מחמת התענית ובכיה שלו.

פירוש כא
ולפעמים צריך להסתכל לכאן ולכאן כדי להדביק מחשבתו בבורא ית' מפני חומרות גופו שהוא מסך מבדיל על נשמתו. ולדבק עצמו בבורא יתב' ויבקש דבר מצרכי הבית איזה דבר שיעשה לו הבורא ואז ידבר באותו הדביקות אע"פ שאינה צריך לעשות ולדבר כדי להרגיל עצמו אפי' כשיעשה וידבר דברים גשמיים שתהיה מחשבתו דבוקה בו יתברך ושיהיה רגיל לדביקות באותה שעה וזה כלל גדול שיזכה לדביקות מחמת התבודדות מבני אדם מחמת שכתב רזי תור' ומחמת יחודים הידועים מהאר"י ז"ל. וכשיעש' היחודים יחשוב באות' שעה בגדולתו יתברך כפי כחו וגם שיהי' זהיר לקום תמיד בחצות ולחבר יום ולילה.

פירוש כב
ויכוין לעשות נחת רוח לבוראו יתברך בתעניתו וכדי להקל הצער מהשכינ' הוא מקבל עליו צער התענית ויעבוד בשמחה ויחשוב שהשכינה תסעוד אותו כמו שאר החולים כמשחז"ל מנין שהשכינ' סועד את החולה וכו' ויחד מלמעל' למט' ממוח ללב ולכבד ויעזור לו השי"ת.

פירוש כג

יש מסך מבדיל בין השם יתברך ובין האדם וצריך בשעת התפלה באותן התיבות שהוא אומר להתגבר מאד בשכלו כדי לסתור ולשבר המחיצה המבדלת עד שידבק בו יתברך. ולפעמים אדם עומד סתם בלי שום תנוע' מחמת התגברות הקדו' שיש למעל' ובאתה מעצמה ושורה עליו מחמת הכנות הטובות שהכין עצמו מתחל' לזה וההכנה לא תהי' לצורך עצמו כלל רק שיכין עצמו בכמה הכנות דרבה דכולא עלמא דילי' הוא כדי ליתן שם כח לקשר העולמות העליונים כדי לתת נחת רוח לבורא ית' וזה כלל גדול.

פירוש כד

לפעמים יעמוד בתפלה ומדבק עצמו בבורא יתברך הרבה מאד ושותק מלדבר מחמת הדביקות ואח"כ מדבר עוד תיבות וזה עושה כמה פעמים בתפלה אחת אם לא יגביר עצמו בכח לעלות לעולם העליון ישאר למטה אלא צריך להגביר עצמו בכח גדול לעלות למעלה ואולי יזכה לזה.

פירוש כה

וצריך לאדם להרגיש המוחין דגדלות בשעת התפלה וכל היום יהי' דבוק בבוראו יתברך כמו בתפלה רק בתפלה יהי' בגדלות יותר ויותר משאר כל היום. לפעמים כשאין שום אדם בבית שהוא מתפלל בו יכול לעבוד יותר בדביקות כשמתפלל לבדו. וצריך להיות תמיד בשמחה זה כלל גדול לדביקות ולמחשבה (בשמחה אותיות מחשבה וז"ס כי בשמחה תצאו וגו'):

פירוש כו

הבעל שם טוב אמר שאם לא יהי' לאדם שום פניה שיהי' הכל שוה אצלו בוודאי יזכה לכל המדריגות שענוה גדולה מכולם ואפילו ענוה שלא לשמה גדולה מתוכחה לשמה כדאיתא בעירובין. אם מחמת שאין לנו שכל חזק כמו להראשונים אין אנו יכולים להחמיר בכל החומרות שיבוטל הדביקות מחמת שכלינו החלש משא"כ הראשונים שהי' שכלם חזק מאוד והיו יכולים לקיים כל החומרות:

פירוש כז

הבעש"ט אמר כלל גדול הוא השתוות. פירוש שיהי' שוה אצלו אם יחזקוהו לחסרון ידיעה או שהוא יודע בכל התור' כולה וזהו הדבר גורם לדביקות באלהים תדיר שמחמת טרדת הדביקות אין לו פנאי לחשוב בדברי אלו שטרוד תמיד לדבק עצמו למעלה בו יתברך.*

*וז"ס שאמר דוד ה' אורי וישעי אין לי אור בעיני רק תמיד אני מסתכל על ה' ואין לי פנאי לעלות איזה מורא על ראשי ופחד מחמת טרדות תמיד בה'. וז"ס רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' שמכח שהוא דבוק בה' אינו מרגיש בשום רעה שהולך תמיד בהשתוות עד"ה כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא וכן צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא וכל זה שאין לו פנאי להרגיש שום דבר:

פירוש כח

בכל דבר שיעשה יחשוב שהוא עושה בזה נחת רוח להשכינה ולא יחשוב במחשבתו אפי' מעט לצורך הנאתו כי הבל וריק ולמה יעשה להנאתו וגם אם עושה כמה דברים והכנות שיהי' יכול לעבוד בדביקות ויהי' לו תענוג בעבודה זו יחשוב שאינו רוצה בזה התענוג לצורך עצמו רק שתענוג זה יעלה לשכינה.

פירוש כט

ואל יאמר בלבו שהוא גדול מחבירו שהוא עובד יותר בדביקות שהרי הוא ושאר נבראים נבראו לצורך עבודתו ית' והש"י לא נתן לחבירו שכל זה כמו שנתן לו שכל ובמה הוא חשוב יותר מתולעת שהרי התולעת עובד ג"כ לבורא ית' בכל שכלו וכחו והאדם הוא ג"כ רמה ותולעה כמ"ש ואנכי תולעת ולא איש ואם לא נתן לי השי"ת שכל זה לא הייתי יכול לעבוד אותו רק כמו התולעת וא"כ אפילו מתולעת אין אני חשוב במעלה וכ"ש מב"א ויחשוב שהוא ותולעת ושאר נבראים ובריות קטנות שהם כמו חבירים בעולם שכולם נבראים מהשי"ת ואין להם יכולת רק מה שחנן ונתן להם יתברך ודבר זה יהי' תמיד מחשבתו:

פירוש ל

בגמרא מימי לא הקפדתי בתוך ביתי שלפעמים צריך להראות עצמו שהוא כועס ליראה על אנשי ביתו אבל בתוך ביתו שהוא בפנימיות גופו ונשמתו לא הקפיד כלל. ולפעמים צריך להראות גבהות לבני אדם מפני כבוד התורה וכמו שאחז"ל ת"ח צריך וכו' דהיינו מותר לו שיהי' בו א' משמינית שבשמינית רק צריך ליזהר מאוד שיחשוב באותה שעה בשפלות עצמו ויאמר בלבו אני באמת שפל מאד ומה שאני מראה ועוש' גבהות הוא לכבוד הבורא ית' שבשביל עצמותי אין אני צריך שום גבהות שאני תולעת ולא איש ולמה לי הכבוד והגבהות אפי' במחשבה קטנה של גבהות הוא חמור מאד וכל פני' היא מצד גבהות וכל מחשב' היא שיעור קומה שלימ' ופוגם למעלה מאד ודוחק רגלי השכינה בגבהותו כמש"ה תועבת ה' כל גבה לב.

פירוש לא

וכשאומר דברי תורה יקשור עצמו במחשבתו. מתחלה בבורא יתברך ונשמת חבירו גם כן בבורא יתברך מקושרת לפי שכל אדם אינו חי רק בשפעו יתברך הנשפע בכל הבריות ויחשוב שאינו אומר דבר זה רק לפני הבורא ית' לעשות נחת רוח ואין אני אומר דבר זה לפני חבירי שמה לי נפקא מינה אם ישבח אותי או אם יגנה אותי. כל זה הוא מבעל שם טוב:

פירוש לב

כל המרבה דברים מביא חטא ר"ל חסרון שאפילו כשמדבר דברים עם בני אדם בחכמת התורה כידוע לנו מ"מ השתיקה היא טובה יותר והטעם שיכול בשתיקה לחשוב בגדלותו ית' ולקשור עצמו בו יותר משיקשור עצמו בעת הדיבור (ומכלל זה נשמע אם הוא אינו במדרגה זו יותר טוב לו לדבר דברי תורה והבן).

פירוש לג

ולפעמים שוכב במטה ונראה לבני אדם שהוא ישן והוא באותה שעה מתבודד עצמו בבורא ית' זה מדריגה גדולה שיראה תמיד הבורא ית' בעין שכלו כמו שמסתכל על אדם אחד ויחשוב שהבורא ית' ג"כ מסתכל עליו כמו אדם אחר שמסתכל עליו כי זה יהי' תמיד במחשבה זכה וברורה מתחלה ידבק עצמו למטה בבורא ית' כראוי ואח"כ יכול לעלות למעלה וצריך לירד כמה פעמים ביום למטה לנוח עצמו ומחשבתו מעט.

פירוש לד

ויש כמה פעמים שאינו יכול לעבוד רק בקטנות ואינו יכול לעלות לעולם העליון פעמים יכול לדבק עצמו אפילו שלא בשעת תפלה למעלה שיחשוב במחשבתו שהוא למעלה מן הרקיע ואחר כך יחזק עצמו לעלות יותר למעלה למעלה. ולפעמים אפי' בשעת התפלה אינו יכול לעלות למעלה ועובד ברחימו למטה ומכח אלו הדברים שמדבר בדחילו ורחימו למטה ומדבק עצמו בבוראו ית' יש בו כח לעלות למעלה מכל הרקיעים והכסאות האופנים והשרפים ומדבר שם באותו העולם.

פירוש לה

יחשוב שהבורא ית' מלא כל הארץ כבודו ושכינתו תמיד אצלו והוא דק מן הדק והוא אדון על כל הדברים שבעולם. ויש בו כח לעשות לי כל מה שאני חפץ ואינו יפה לי (לבטל) [לבטוח] בשום דבר רק בו ית' ויחשוב כמו שמסתכל על דברים גשמיים כן מסתכל על השכינה שהוא אצלו וזהו עבודה בקטנות.

פירוש לו

ופעמים יכול להבחין במחשבתו שיש עליו עוד כמה רקיעים עגולים והוא עומד בנקודת הארץ. ויחשוב שכל העולמות הם כאין נגד הבורא ית' שהוא א"ס ועשה צמצום ופנה בעצמו מקום לברוא באותו מקום העולמות ואע"פ שהוא מבין כך בשכלו מ"מ אינו יכול לעלות לעולמות עליונים. וז"ס מרחוק ה' נראה לי שרואה את השם ית' מרחוק. אבל כשהוא עובד בגדלות הוא מחזיק עצמו בכח גדול ועולה במחשבתו ובוקע רקיעים בפעם אחת ועולה למעלה למעלה מהמלאכים ואופנים והשרפים והכסאות וזהו עבודה שלימה.

פירוש לז

ויהי' תמיד בשמחה ויחשוב ויאמין באמונה שלימה שהשכינה אצלו ושומרת אותו והוא מקושר בבורא ובורא ית' מקושר בו בכל אבריו וכחותיו והוא מסתכל על הבורא ית' ובורא ית' מסתכל עליו והבורא יתברך יכול לעשות כל מה שהוא רוצה ואם הוא רוצה הוא מחריב כל העולמות ברגע אחת ובורא אותם ברגע אחת ובו ית' משורשים כל הטובות והדינים שיש בעולם שבכל דבר יש שפעו וחיותו ואין אני בוטח ומתירא רק ממנו ית' בהתהלכך תנחה אותך ובשכבך תשמור עליך וגומר ישתף השכינה בהליכ' דיליה ושכיבה דילי' ובקומה דיליה:

פירוש לח

לא יעשה מצות חבילות חבילות שאם יעשה מצות חבילות לא יוכל לעשות אותם בשמחה. וצריך לנוח עצמו ממצות כדי שיעשה אח"כ אותם *בשמחה. הכלל שצריך לנוח כדי שכשיעשה יעשה בשמח' וכשמבין בפנימי' שכלו שכל מצוה הוא גורמת כמה שפע בכל העולמות במצוה זו שהוא עושה אז הוא עובד יותר בדביקות גדול:

*וכדי שיהי' לשמה. ואפשר זה פירוש גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנודע שאם מונע מ"ע מלקיים עונש גדול וחמור יותר מאם שעובר על ל"ת כנודע ומבואר בר"ח דברים אלו. הרי אם נזדמן לו מצוה ואינו מקיים אותה לא די שלא קיים מצוה זו אך מקבל עוד עונש כמו שעבר על לא תעשה. ואשמעינן גדולה עבירה לשמה דהיינו שלא לעשות מצוה בלי שמחה ואף ע"פ שהוא מונע את עצמו מלעשות מצוה זו וזהו נחשבה לעבירה. גדולה עבירה זו שהוא לשמה ר"ל שהוא מונע את עצמו בשביל זה לנוח א"ע כדי שיתלהב לבו אח"כ ובאם יעשה מצוה תהי' בשלימות בחדוה ובשמחה שזה לשמה וז"ס גדולה עבירה לשמה כדכתיב לעיל ממצוה שלא לשמה דהיינו בלי התלהבות ושמחה והבן:

פירוש לט
כשקם בחצות לילה ושינה נופלת עליו ילך לכאן ולכאן בביתו וישיר בשירות ותשבחות ויגביה קולו כדי להסיר מעליו השינה. וילמוד הרבה שיעורים ולא הכל בענין אחד כדי שלא יהי' נראה עליו כמשא כבד. רק ילמוד בהרבה ענינים:

פירוש מ
לא יחשוב כמה הוצאות צריכין לו בצרכי הבית כדי שתשרה הברכה בביתו:

פירוש מא
בענין של ממון יהי' הוא העיקר ואין צריך לגלות לאשתו. לפי שהיא מצד הדינים וגם היא תבטל אותו מכמה דברים שירצה לעשות לעבודתו ית' בדבר של ממון ובשביל זה לא תדע האשה כלל:

פירוש מב
ויהי' המשא ומתן שלו בצנעה כדי שתשרה בו הברכה:

פירוש מג
יחשוב כשהוא עולה למעלה שרצונו מוסכם להדבק עצמו בו יתברך לשורשו ולא לירד כלל למטה:

פירוש מד
ולפי דעתו פעמים אפילו שאינו רוצה להרים קול בתפלה מחמת שהוא מבין גדולת הבורא יתברך ומדבק עצמו בו יתברך. לפעמים יוצא ממנו קול גדול שלא בכוונה.

פירוש מה
פעמים שהוא בענין שהוא עובד בכוונה גדולה והוא מזוכך מאד. וכשיתחיל לזכך עצמו עוד בסיגופים יראה שיש בו עוד פסולת כמו על היין שנראה שהוא מזוכך מאד בלי שמרים ופסולת כשהוא מעורב עוד מעט בשמרים וכשרוצים לבררו מוצאים בו עוד פסולת:

פירוש מו
יחשוב שכל המקומות היו מתחלה מלאים מאור אין סוף רק שצמצם עצמו ופנה מקום בו לברוא העולמות באותו מקום ואף ע"פ שפנה מקום מ"מ נשאר באותו מקום רושם קדושה וכל דבר שיש בעולם הכל הי' מתחלה בכחו יתברך. (ר"ל שא"ס ידע בעצמו כל מה שירצה לעשות ולברוא וברא יש מאין וז"ס בכח):

פירוש מז

וכשכועס יהי' הכעס לשם שמים ויחשוב שהוא כועס על הקליפה שיש באותו אדם שמסית אותו לעשות דברים רעים אלו. והוא רוצה להכניעם בכעס שיכניסם תחת הקדושה. ובזכות כללים אלו יזכה האדם לדבק את עצמו מן העולם ועד העולם באלהי ישראל ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

צוואת הרב הצדיק מתלמידי הריב"ש

א) זה כלל גדול בקשו ענוה. שיבקש בכל פעולותיו וישתדל להיות נבזה ולא יהי' אצלו שום חשיבות אלא יהי' במדריגת אין ויהי' זה מגמת פניו ויאמר בלבו הלואי שיבזוני ויחרפוני כדי שאהי' נבזה ונמאס בעיני ובעיני הכל כדי שיתכפר לי על עונותי וכאשר זאת יתן אל לבו לא יכפות לו כשיחרפהו ואדרב' ישמח כי זה רצונו כדי שיתכפרו עונותיו ויתן אל לבו כי הוא באמת נמאס בעיני הבורא ככלי צואה כי מעשים רעים עושים לבושים צואים וצריך טורח גדול להתכפר עליהם ובזאת שיעבור על מדותיו יכופר עונו כמו שכתוב נושא עון וכו'. ועוד שיאריך ימים אבל כשאינו מעביר על מדותיו מסתלק ממנו נשמתו ושורה בו ס"א ואינו עומד בתחיית המתים שנאמר הקיצו ורננו שוכני עפר מי שנעשה שכן לעפר שיהיו דשין בו וצריך להתרחק מגאוה עד קצה האחרון שנאמר לשארית נחלתו וכו'. רק יהי' במדרגת אין:

ב) בקשתי והזהרתי בגזיר' כיבוד אב בבל ישונה במסירת נפש בגוף ובממון שלא תתעסקו בשום עסק ולא תדברו קודם התפלה אפי' בדבר מצוה וכל שכן דברי רשות עד אחר התפלה ותיכף לתפלה תעסקו בתפלין של רבינו תם בחיוב גמור ובמסירת נפש מאוד על זה כמו על מצות עשה החמורו' ובין בבית ובין בדרך יהיה לכם שיעור קבוע תיכף אחר התפלה:

ג) זהו שהזהרתי אתכם בחיי גם עתה אני מזהיר אתכם שתלמדו בעיון ובסדר ובישוב הדעת ותחזרו לא פחות מב' פעמים השיעור אפי' דבר פשוט וקל ולא תדברו בבית הכנסת ובבית המדרש כלל וכלל:

ד) לא תדברו ליצנות ולשון הרע כלל וכלל כי תדעו בני שבכל פעם שדברתי בפי דברים בטלים וכל שכן לשון הרע ושאר עבירות התלוי' בפה אזי התודיתי ביני ובין קוני והלואי שאזכה לכפרה:

ה) תפרשו מעשר ממעותיכם תיכף כשתרויחו. בגזירת כיבוד אב:

ו) לא תדברו בשבת קודש כלל וכלל ותדברו בדברי תורה מערב שבת עד מוצאי שבת ותאמרו אחר הבדלה ויתן לך וכו' ופרשת וישלח ותלמדו ספר תנא דבי אליהו כי כל ימי הייתי מצטער עצמי על דיבורי בשבת והלואי תהיו ברא מזכה אבא:

ז) בכל יום ויום תלמדו ספרי הקדמונים כגון חובת הלבבות ראשית חכמה של"ה ח"א ושער הקדושה וס"ח ושא' ספרי מוסר הקדמונים דווקא כי לא תבינו מספרי הצדיקים שהיו בזמנינו כלל וכלל אם לא קבלתם דברי מוסר הקדמונים בלבבכם באמת וכן קבלתי מאדוני מורי ורבי. ומאד מאד אני מזהיר אתכם על זה. וכל דברי דברי קבלה. ותרגילו עצמיכם לדבר כל דבריכם בנחת בחן ובפיוס ולשון רכה ולשון יפה וקול נמוך מאד כשפל שבשפלים וכפחות שבפחותים לפני בני מלכים כן יהיו דבריכם לפני בני אדם ואם ח"ו תתקוטטו עם איזה אדם אזי תפייסו עמו תיכף ומיד ולא תהיו זכאים ותקיפים כלל כי לעולם יהי' אדם חייב בעיניו ולא זכאי ולעולם תהי' מן הנרדפים והנעלבים והזהרו מאד בזה כי כל ימי הרגלתי עצמי לזה:

ח) תרגלו עצמיכם תמיד על שפלות וענוה ותהיו שפלים ונבזים בעיניכם לפני כל אדם עד מאד מאד ובפרט לפני תלמידי חכמים ויראי שמים אמיתים כי זה היו כל מגמותי ורצוני בחיים:

ט) בני לראות לעשות איזה מצוה בכל יום או בגוף או בנפש או בממון כי מה לי מן הזמן אם לא רצונו יתברך ואל יהי' דבר זה קל בעיניכם:

י) בכל צרה וצוקה ח"ו תלכו על קברי בשבירת לב ובצדקה ובפרט בעשרת ימי תשובה וערב יום כפור אולי אזכה להתפלל עבורכם כ"ז יהי' בשבירת לב באמת לפני אלקים בצדקה:

יא) בני תהיו נזהרים מאד מאד מקללה ושבועות ונדרים ול' מגונה כי בזקנתי התודיתי מקירות לבי לפני בוחן לבות וכליות על תיבות שוואנץ שאמרתי לאדם בשחוק כי עון ביוש אפי' לשפלים הוא דמיון דשפיכת דמים ורציחה ממש:

יב) הזהרו מאוד מקמצנות וכילות וקפדנות בתוך ביתכם ובין בני אדם לחבירו אבל לא תהיו מן הפזרנים והוותרנים ותראו בכל יום לעשות טובה בגוף או בממון לפי יכולתכם ולפי הזמן והאנשים:

יג) תמסרו עצמיכם ונפשכם על שלשה בריתות לשמרם ברית עינים וברית הלשון וברית המעור וברכת הנהנין בכוונה לפני הם ולאחריהם ובוודאי תזכו לכל מדות טובות ומעשים טובים כי כל מדות טובות נגררים אחר המדות הללו:

יד) תמסרו נפשיכם על מדת אמת במחשבה ובדבור ובמעשה ולא תהי' ח"ו מן הצבועים והרמאים רק לשנות מפני דרכי שלום מותר מעט:
טו) תרגלו עצמיכם ותמסרו נפשיכם על מדת שלום עם כל אדם ובפרט עם הרבנים ועם אנשי העיר שתדורו בה שלא יתרעמו עליכם כי גדול כח השלום ובפרט בדור הזה שנתרבה המחלוקת בישראל והיא עיקבא דמשיח והזהרני מאוד בזה אדוני מורי ור' על שפלות אמיתיית ועל השלום ותברחו מן המחלוקות אפי' לש"ש כי זה שקר גמור ובפרט בדורות הללו ומאד מאד אני מזהיר אתכם בזה כי נחליתי בזקנתי לזה:
טז) לא תקרבו עצמיכם כי אם לגיסיי הנאהבים ולהרב מו' יונה כשיהי' באוקריינא ולהרב מו' אהרן מלינוצא ולהרב מו' זעליג דק"ק שטראזבערז ואם אפשר שתהיו אצלו בשבתות השנה יהי' לי לנחת בעלמא דקשוט ומאוד תזהרו בזה:
יז) תוקף הזהרתי לבל תלכו לסעודת מרעים אפילו על סעודות מצוה ועל חתונה ואם תלכו לצורך גדול ולצורך מצוה הגדולה תשבו בשפל מקום ועם יראים אמונים ועם ת"ח אמיתיים:
יח) הזהרתי מאד שלא ילכו אשתי ובני ובנותי בבגדי אבל ובגדי שחור בשבת קודש ולא תהיו בשבת קודש בעצבות ובדאגה אפס בשבת ראשון:
יט) כל עיקר מגמותיכם וחפציכם ורצונכם תהיה תמיד על מדות טובות ומע"ט ומעשיכם יהי' מרובים מחכמתכם ולא לעבור בכל יום מילי דאורייתא ומילי דרבנן כפשוטו כי בדור הזה הרבה חכמת יש של שקר והלואי תזכו לזכות ולהעלות נשמתי ומדתכם ומעשיכם הטובים בעלמא דקשוט ונצחים:
כ) תוקף הזהרתי בכיבוד אב שתתפללו שחרית מנחה ערבית בזמנו אפילו ביחיד כי זה עון פלילי בדור הזה. וכבר צדיקים אמתיים תלמידי הבעל שם טוב עשו כן בכן תזהרו מאד בזה:
כא) הזהרו מאוד שלא ליסע בדרך בבוקר קודם התפלה אפילו בקיץ כי הרבה פעמים עברתי זמן ק"ש של שחרית בדרך מחמת זה וקבלתי על עצמי לצוות אתכם על זה והלואי תהיו ברא מזכה אבא ויהי' לי כפרה על זה העון:
כב) עיקר מחשבותיכם ורצונכם יהי' תמיד כל ימי חייכם על שפלות אמתית כבריה אחרונה ותחתונה שבברואים ולא תהיו חכמים ותקיפים ועקשים ואכזרים כלל וכלל ולא תחשבו עצמיכם בשום חשיבות בעולם ותגברו תמיד במחשבותיכם ודיבוריכם ומעשיכם במדת החסד והרחמים בחנינה ולשון רכה עם בני ביתכם ועבדיכם ומשרתיכם ועם כל ישראל אפילו בני שפלים ונבזים:

כג) ואם תזכו לתור' ולעבודה אזי יהיה עיקר תורתכם ועבודתכם אחר חצות לילה ותרגלו עצמיכם תמיד לשכוב בתחלת הלילה באימה וביראה ובקריאת שמע בכוונה ובדבר זה תזכו לטעום תורה ועבודה וטעם עולמך תראה בחייך כי בעונותינו הרבים בדור הזה הופכים יום ללילה ואור לחשך ולא תשמעו להם אנו אין לנו אלא תורה שבכתב ושבעל פה ספר הזוהר וספרי הקדמונים ואל תבוזו כי זקנה אמך ועת הזאת היא עת רצון גדול בדוק ומנוסה על כן אל תעבורו מזה חוק ולא יעבור:

כד) בני אל תאכלו אכילה גסה ולא תשכרו כל ימיכם ומעיכם יהיו רפוים תמיד כי כל ימי הייתי מתחרט על אכילה גסה ועל שכרות אע"פ שלפי עניות דעתי לש"ש הכונה אע"פ כן הלואי אזכה לכפרה כי אין לנו אלא דברי רבותינו ז"ל קב"ה לא שביק מילי דאורייתא:

כה) זוגתי תגבה כתובתה ותוספת מן הבית. והמנורה שלה וגם בגדי שבת שלה. והחנות ליורשים ועצתי אמונה שתשב עם בני יחזקאל כל ימיה והשם יהי' בעזרתם:

כו) אהובתי זוגתי ובני וחברי תגמלו עמי חסד של אמת ותראו לסלק הנדן של בתי כפי התנאים ובטוח אני בחסד השם שיהי' בעזריכם. אהובי בני וכלתי מאד אני מזהיר אתכם באזהרה גדולה לנהוג כבוד באמך חורגתך אחר מותי יותר מבחיי אם לא כשתרצה ליקח בעל הגון ירא שמים ותלמיד חכם אזי הברירה בידה תסלקו לה כתובתה מן הבית או ממטלטלין:

כז) בני תפילו גורל ביניכם על תפילין דרש"י ודר"ת ותתחלקו ביניכם ולא תדברו בתפילין דרש"י ודר"ת כלל וכלל. בני תשומו ע"פ בקיאים הספרים והמטלטלין ואתם תקחו שליש ושני שלישים יהיו לבנותי כי צרכי בנותי מרובים ותתאמצו שישארו הספרים בידכם נחלת אבותיכם ולא תתקוטטו בעבור הירושה כלל כי הוא צער למת מאד:

כח) בני כשירחיב ה' גבולכם תלקטו מעות מעשר שלכם אחת לאחת וכשיהי' איזה סך מסויים אזי תתנו במתנה גמורה בשביל נשמתי ותעשו איזה צרכי רבים כי הוא דבר גדול:

כט) תיכף אחר קבורתי כל מידי הכתובים בספרים שלי ברמז בראשי תיבות תטוחו אותם בנייר יפה ודבק טוב ואם יש איזה נייר כתוב בפני עצמו אזי תשרפו אותו תיכף ומיד אחר קבורתי ונא בזה מאד מאד:

ל) אתם בני מאוד מאוד אבקש מכם שידמה לכם תמיד כאלו דמות דיוקן נשמתי עומד ומבקש נגדיכם. שלא תעזבו תורת ה' ועבודה זו תפלה בכוונה ובכוונת הלב בשביל

הגאות וחמדת העולם הזה ובפרט בשביל חמדת ממון שהוא עבודה זרה ממש בדורות הללו אפילו יום אחד אל תעזבו בלא תורה ומצות ואם תעסקו במו"מ תעסקו באמונה ובאמת. ואם תעזבו ח"ו התורה ומצות אזי אהי' נוקם ונוטר מכם אחר מותי יותר מבחיי. ובוודאי אם תעזבו תורת ה' והעבודה ומצות לא תצליחו בעסקיכם כלל ולא תאמרו נואש לדברים הללו:

לא) לא תפנו עצמיכם אנה ואנה בשעת התפלה ובחזרת ש"ץ הח"י ברכות תהיו משומרי אמנים ותתנו עיניכם בהסידור ולא תרימו עיניכם מהסידור ולא תתפללו פיסקא פיסקא. וכן נהגתי עצמי בזקנתי על כן תקיימו זאת:

לב) לאהובייי אנשי העיר בכלל ובפר' להשגיח על אשתי ובני ברוב חמלה וחנינה ורחמים ולא תגרעו מן הסיפוק ובפרט המוסיף מוסיפין לו מן השמים ותתאמצו מאד מאד בגוף ונפש ובממון שלא לעמיד ח"ו חיל בביתם ואם יתעסקו בני ביתי איזה עסק פרנסה אזי ישגיחו עליהם בעין חמלה וח"ו בעת צרה וצוקה בכלל ובפרט ברבים וביחיד אזי תודיעו על קברי אולי אזכה להתפלל לפני אל ישראל על עמינו ואחינו בני ישראל כי כל ימי חיי הרגלתי עצמי על אהבת ישראל ועיקר שילכו על קברי בשברון לב אמיתי ובצדקה:

לג) תרגלו עצמיכם שלא תשבו עם בני אדם הרבה כי בעוה"ר הרבה עבירות נמשכים בעיתים הללו מישיבת בני אדם הרבה וכמעט אינו בנמצא ישיבה של מצוה ובפרט עון הדיבור כמעט רובן ישיבת בני אדם הוא ח"ו מושב לצים על כן רוב ימיכם יהיו בהתבודדות. רק לצורך פרנסה ולצורך מצוה גדולה:

לד) בני מה טוב ומה נעים לאדם שלא לחשוב ושלא לשמוע ולראות ולדבר ולאכול ולשתות ולזווג וללילך ולזון שום אבר רק לצורך מצוה ולצורך הכרח גדול ולא תכוונו להנאת עצמכם. וכל ימי חיי הסתכלתי בדבר זה שאמרו רז"ל שאין התורה מתקיימת אלא למי שממית עצמו עליה על כן אני מזהיר אתכם שכל עסקיכם וצרכיכם בעסקי הגוף יהי' בהכרח גדול כמו שכפאו שד ואז יהי' טוב לכם בעולם הזה ולעולם הבא:

לה) תמסרו נפשיכם על מה שאמרו חז"ל מוטב שאהיה שוטה כל ימי ואל אהי' רשע שעה אחת לפני המקום כי כמעט כל ימי חיי לא זכיתי לקיים זאת ואתם בני תזכו לקיים זאת ברא מזכה אבא כי הוא דבר גדול מאד:

לו) מאד בקשתי מאשתי ובני ובנותי שתדלקו כל שנה ראשונ' שני נרות לפני העמוד בשחרית ובמנחה ובערבית. ובשבתות וימים טובים יהיה מנין בביתי:

לז) אהובי בני יחזקאל הזהרתי שתתפלל במקומי שהתפללתי והמקום בביהמ"ד תמכו' לאחר אם לא ידור אחיך בה שהוא בעיר הקודש בעליבקיע:

לח) אני מזהיר בני ובנותי וכלותי ונכדי וכל זרעי הנקיבות שלא ילכו על קברי רק אם יצטרכו ילכו עם איש תם וישר על קברי ובפרט בצדקה. ובני הזכרים מותרים לילך על קברי בכל זמן הכתוב' בכתבי האריז"ל ובכל עת שיצטרכו:

לט) בני ובפר' יחזקאל תהיו מתוני' מאד בכל דיבור בכל מחשבה ולא תדברו ולא תעשו שום דבר גדול וקטן רק בדעת ובשכל מה זה ועל מה זה וכל זה בקיצור גדול ובצניעות גדול. ואדוני מו"ר הידוע זכה בזה לכל הצדקות והעבודה:

מ) בני תרגלו עצמיכ' לקום אפילו בקיץ בהשכמה וקודם כל דבר תאמרו מעמדות וקרבנות אחר כך תחינות של כל יום הכתובים בשערי ציון וגם תלמדו פרק אחד ממסכת אבילות בעיון ובשברון הלב אמיתי ואחר הלמוד תראו אם יש בכם ניצוץ אחד מהמדות הכתובים בדברי רז"ל כפשוטו גם תאמרו ספר תהלים בכל יום קודם התפלה ואם אין הזמן גורם אזי תאמרו אחר התפלה תיכף ומיד הכל בכוונה וישוב הדעת ומתון גדול:

מא) בני אם תזכו לתורה ועבודה שתורתכם תהי' אמונתכם תלמדו כסדר הזה תנ"ך משניות כסדר. ש"ס כסדר ב' דפין בכל יום. טורים עם אחרונים כסדר. ש"ע כסדר מנורת המאור. כל אלו השיעורים יהיו מוקדמים מכל שאר הלימוד ותלמדו מספר מוגה ותשגיחו מאד על הנקודות כי כל ימי הייתי מצטער שלא למדתי מספרי מוגהים:

מב) בני תרגילו עצמיכם בנעורתכם להתענות יום א' בשבוע ואם לא תוכלו מחמת חולשת הגוף. אעפ"כ לא תאכלו יום אחד בשבוע אכילת קבע רק ארעי מעט מעט ובפרט בערב ראש חודש קודם המולד. ונא בזה מאד מאד אם אפשר כי מאד מאד צריך לשמור בריאת הגוף בדורות הללו ותשמרו מאד מלילך במקוה קרה אפי' בקיץ בפרט בחורף כי הוא סכנה גדול' מאד ואל תשנו מזה כי כן צויתי. רק בקיץ בחמין מותר ואתם בני ידעתם כי נחליתי מזה:

מג) אל תראו הצוואה הזאת לכל אדם רק בפעם ראשון אחר פטירתי אני מתיר להראות לכל מי שירצה לש"ש באמת ולחברים הידועים לכם שיש להם לב נשבר בתמידות מותר להראות להם להעתיקם לעצמם ומלבד שיכוונו לשם שמים באמת:

מד) בני הנאהבים והנעימים אשר טפחתי ורביתי אתכם וגדלתי אתכם סוף דבר הכל נשמע וכו' אל יהיו קל בעיניכם הדברים ההם שכתבתי שהם דברים פשוטים וידועים לכל אדם אפילו לנערים קטנים וקלים אעפ"כ בני תצרכו מסירת נפש וגוף וממון בכל עת על הדברים אלו כי אתם ידעתם ששמשתי שנים הרבה חכם גדול הדור בדור של חכמים ושל צדיקים תלמידי הבעש"ט ותלמידי הרב הגדול מאור הגולה רבינו מו' דוב בער מ"מ דק"ק מעזיריטש זצ"ל ואדוני מורי ורבי הידוע לכם שמפורסם גדול היה לחכם

גדול ביניהם וכמעט כל דברי דברי קבלה אשר קבלתי מפה אל פה. וכל ימי חייו היה מוכיח אותנו על מדת הגאוה ועל כל שאר מדות רעות ועל קיום תורה שבכתב ותורה שבע"פ כפשוטו. ועתה בעו"ה אין דורש ואין מבקש ואין לנו מנהל ומנהיג ואין תוכחה והאמת נעדרת ונתרבה השקר וחכמת של שטות והבל ודעות מחולקות וכל אחד אפי' קטן שבקטנים חכם גדול בעיניו והעזות נתרבה מאד מאד ונתרבה המחלוקת בענין עבודת השם והחסידות וגברה תאוות הממון כמעט כמו ע"ז ממש שהי' בימי הקדמונים וכל איש הולך אחר בצעו ומראה הטלפים לבני אדם שהוא לשם שמים כמו שאמרו חז"ל צדיקים ילכו בם וכו'. ואין לנו ממי ללמוד ולשמוע דברי אמת והיא עוקבא דמשיחא והדורות מתמעטין הן בחב"ד הן במדות טובות הן בהתמדת התורה הן במע"ט. בכן אהובי בני הנני הולך בדרך כל הארץ לעלמא דקשוט ותרגלו ותמסרו נפשיכם לטעום טעם של תורה ומצוה ועבודה זו תפלה יותר מנופת צוף וכל טעם וחמדת ממון שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו וכל הון רב וערב יהי' נבזה בעיניכם כל יום ויום ותזכו לשפלות אמיתי לטעום טעם שפלות וטעם יראה הפנימיות ותלמדו ותשמרו ותקיימו כל מילי דאורייתא ודרבנן כמצותי ומאמרי כפשוטו ולקיים את כל דברי אלה ותקראו את הצוואה הזאת כי הרבה ימים הרגלתי עצמי לדברים אלו. וכולי האי ואולי תזכיני אתם בני ותעלו את נשמתי ותהיו ברא מזכה אבא ואנוח על משכבי בשלום אמן כן יהי רצון זייט גזונד זייט גזונד זייט גזונד אשתי ובני ובנותי וזרע זרעי וחבירי וכל אנשי העיר מקטנים ועד גדולים בכלל כל ישראל אמן ואמן סלה:

מה) **ב"ה ליקב"הו בדו"ר בשם כל ישראל אתחיל לכתוב צוואה**: א) שלא יהי' שום ע"ה ובור מעת שיראו שאני מסוכן עד עת פטירתי אפילו מחבורה קדושה לא יהי' שום ע"ה בעת הזאת רק יעמדו בעת הזאת תלמידי חכמי' ויראים ויאמרו ויהי נועם. ואנא בכח. ושיר המעלות ממעמקי' ושיר המעלות לדוד ה' לא גבה לבי. אפילו אלף פעמים ויותר עד יציאת נשמתי וגם אח"כ עד קבורתי יאמרו כנ"ל בכוונת הלב וישוב הדעת: ב) שלא ישאוני ע"ה ובור רק יראים ושלמים ויאמרו כל היום עד קבורתי כנ"ל: ג) יכרו הקבר שלי כמו גובה קומתי וביותר מעט: ד) מנסרים של מקומי בבהמ"ד יעשו לי ארון ואם אי אפשר לעשות מהם יעשו מנסרים דקים ולא מעבים באזהרה בבקשה מהחבורה קדישא.

ה) בני ישלמו בעד הקרקע שלי להחבורה ק' זהובים והם יעשו מזה דבר מצוה תיכף:

מו) גזירתי והזהרתי ובקשתי שילכו תיכף אחר פטירתי קודם קבורתי שני אנשים מבית לבית אין נשאר אפילו בית אחד וישאלו לכל אדם אם אני חייב איזה חוב אפילו חוב קטן וישלמו תיכף ומיד קודם קבורתי חובות הקטנים. וחובות הגדולים ישלמו אחר כך

בתוך השנה דווקא. גם אם צערתי איזה אדם אפילו רגע אחד בדיבור אחד יפייסו אותו בעדי שימחול לי וזה באזהרה גדולה שיעשו כן קודם קבורתי:

מז) בקשתי מהחבורה קדישא שיקברו אותי אצל חמי ר' יצחק שהי' רב בקהלתכם ואצל חבירי ר' צבי ב"ר נטע ואם יהי' המקום צר אזי יקברו אותי בקרקע חדשה ולא יקברו אותי בד' אמות של ע"ה ובור ולא אצל אדם שאני שנאתיו בחיים ונא בזה מאד מאד מהחבורה קדישא:

מח) בקשתי מאנשי חבורינו שילמדו ויתפללו בביתי עד למ"ד יום ואם אפשר לעשות זאת כל השנה ראשונה להתפלל וללמוד בשביל נשמתי ולומר אחד מהחבורה קדיש אחר הלימוד אזי בודאי גמילת חסד של אמת יחשב:

מט) אתם בני וחבירי תחלקו קודם קבורתי לכל עניי העיר צדקה אם לא תספקו אזי תתנו משלי על זה קודם חילוק הירושה בקשתי לגיסיי ולכל חבריי תלמידי אדמו"ר רבינו זאב זצ"ל ללמוד עבור נשמתי. גם יבקשו להרב החסיד מוה' יונה מק"ק אוסטרה ולהרב החסיד מוהר"ר אהרן מק"ק ויניציע ולהרב מוהר"ר זעליג מק"ק שטראז בערג שילמדו עבור נשמתי בשנה ראשונה בכל יום ויום. מאד מאד אני מבקש זאת מכם והלוואי אזכה להיות מליץ טוב בעדכם בכלל כל ישראל אמן:

נ) אתם בני תיכף אחר שבעה תבנו על קברי בנין יפה מעט ואם תרצו לעמיד מצבה על קברי אז לא תכתבו שום שבח כלל אפי' דבר קטן כי אני הולך לעלמא דקשוט וידוע באמת לפני אלקים אמת שאין בי שום שבח כלל בהזהרה גדולה מאד על זה. בקשתי מאד מאד מחבירנו לאכול בשבת שלש סעודת בביתי לא פחות משנה ראשונה ולא תדברו שום שחוק וקלות ראש ודברי הוללות ודברים בטלים וליצנות ולה"ר ומחלוקת וקטטות ומריבות רק יהיה כוונתם לש"ש ובודאי סופה להתקיים והלואי תזכו אתם לנשמתי בזאת המצוה לעלמא דקשוט ונשמתי תהיה בנועם ובלבד שתהיה כנסיה לשם שמים ולא חלילה להיפך ח"ו. לבל יהיה מצוה הבאה בעבירה ח"ו ונא בזה מאד מאד:

נא) וזאת צוואה לבני ואשתי וחתני וכלותי בקשתי והזהרתי בגזירת כיבוד אב בבל ישונה במסירת נפש. ויתר הדברים לא זכינו להעתיקם:

דרושים מהרב המגיד

עוד הצגנו פה דברים נחמדים דרושים נאים מלוקטים מהרב המגיד דק"ק מעזריטש:

וידע אלקים (שמות ב) פירש"י נתן לב להתבונן פי' שהביא הקב"ה את המחשבה לגלות והיה נקרא עלמא דחירות והתפרדו כל פועלי און ולפיכך יצאו קודם זמנם כי נפלו כל הקליפות:

נגד שמא אבד שמי' (אבות פרק א) שהקב"ה קודם שברא העולם הי' כביכול לא ניכר מלכותו דאין מלך בלא עם דמדריגה גדולה אינו עד שיש מדרגה קטנה ממנה ושכלו וגדלו מעוצם יכלתו אינם יכולים להשיג כל העולמות רק עשה צמצום עד שיכולים לסובלו ית' ועוד זה נקרא אדון בשביל שיש לו עם וכ"ז שיש לו עם הוא מכח שצמצם את דעתו בשביל בנו כמשל האב שצמצם את דעתו כבנו ועשה מעשה נערות בכדי שיהא להבן תענוג ולמה עושה נערות בשביל שאינו משיג הבן את שכלו הגדול. כך הוא יתברך צמצם את עצמו בשביל שיהא לנו תענוג ולכן אין אנו רשאים לומר רק בשם אדני דאין אנו משיגים רק השכל שבעולם הצמצום והוא מכח שרוצה להיות אדון אבל ההוי"ה שהוא שם העצם ית' אין משיגים וכל העולמות אינם משיגים רק בהתפשטות הגשמיות והתגברות כח רוחני כמו כהן גדול ביוה"כ שאז היתה שבתון דקדושת שבת משפיע בכל ו' ימי המעשה ויוה"כ קדושתו למעלה שאין בו לא אכילה ולא שתיה יכול להשיג מקצת השכל שלמעלה מהעולמות לפיכך הזכיר שם המפורש שהוא שם העצם ית' וזהו נגד שמא שם זה להיות נגיד אבד שמי' הוצרך לצמצם שם העצם ית' ע"ד כי יד על כס יה:

וחנה מדברת על לבה (שמואל א א:י"ג) פי' דהיא רצתה לעשות דבר שלא ע"פ טבעי ולא רצתה להתפלל בדיבור כי בדבר ה' שמים נעשו והם העולמות התחתוניות וכשרוצים לעשות דבר שכנגד העולם צריך לעשות זה הדבר במחשבה כי שם הכל אחדות מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק לפיכך וקולה לא ישמע רק שפתיה נעות שרצתה להביא זאת ושפתים הם מדריגות תחתונות של הה' מוצאות דפה:

ופדויי ה' ישובון (ישעיה נא יא) ע"ד שית אלפא שנין הוי עלמא וחד חרוב. כי שית הם שש מדריגות שנין שהם משתנין הוי עלמא כך מתנהג עולם וחד כשבא הכל לאחדות חרוב ותבטל העולם ממציאות. צדיקים מה הם עושים הקב"ה עושה להם כנפים כנשרים פי' ע"ד הקב"ה הראה למשה אוצר גדול ומתנת חנם שהראה לו בהירות גדול שאין מחמת עובדים יכולים לבא לה שעולם המעשה נתבטל שם ממציאות כמשל למלך שיש לו עבדים הרבה ועובדים אותו ויש א' שאהב אותו המלך ואינו מניח המלך לילך אפילו רגע אחד ואינו יכול לעשות שום עבודה להמלך וכשעובדים עובדים אותו בתמימות אמר בלבו אהיה לזה העבד אוהב נאמן ואפילו מי שהוא חוטא גדול כשבא לאהבה

הזאת נתקבל בתשובה כמשל אב אוהב את הבן אף על פי שהוא עושה דבר שטות נהנה האב מחמת אהבתו וזהו פירוש כנפים כנשרים דהנשר מחמת רוב עופפותו בגובה מאוד עד שתגיע ליסוד אש אשר נשרפו כנפיו ואח"כ חוזרים לגדול כנפים כך הצדיקים מחמת מעשיהם הטובים באים לבהירות גדול עד שאין משיגים ונופלים ממדריגתן מיד שעושים מעשים טובים ובאים ואיתדבקין בו ית' וזהו הפירוש ופדויי ה' ישובון העושים תשובה הם פודים את ה' ובאו ציון ברנה נקרא מה שנתעלם הזה. ברנה כידוע ע"ד במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים כידוע. ובאו לציון הזה ברנה בשמחה גדולה אכי"ר:
תם ונשלם שבח לאל בורא עולם